

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 27 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо уточнення умов застосування заходів впливу до військовозобов'язаного»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акту

Законом України № 3633-IX від 11.04.2024 запроваджено норми, відповідно до яких вимога про виконання обов'язку (обов'язків) військовозобов'язаним, резервістом вважається врученою в день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про неможливість вручення вимоги особі з інших причин за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою територіальному центру комплектування та соціальної підтримки, або за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила територіальному центру комплектування та соціальної підтримки іншої адреси. Тобто людина, з різних причин, може не знати про те, що йому надіслали якусь вимогу, але на підставі відмітки про те, що та вимога була доставлена, ця людина може нести далі відповідальність та покарання. Як зазначають під час спілкування зі мною, як народним депутатом України, наші з Президентом Володимиром Зеленським виборці, це неприйнятні норми, які приводять до безпідставних (по суті) покарань.

Якщо бути відвертими, ці та інші подібні норми спрямовані на те, щоби примусити до військової служби всіх громадян України певного віку та статусу. Не зважаючи на обставини, їх релігійні або особисті переконання. І, якщо бути реалістами, варто визнати, що в абсолютній більшості випадків українці можуть уникати отримання повісток чи вимог від ТЦК та СП саме через те, що військова служба суперечить їхнім релігійним або особистим переконанням, а наша держава чомусь не забезпечує таким громадянам замінену військової служби (військового обов'язку) альтернативною (невійськовою) службою. Хоча стаття 35 Конституції України передбачає, що «У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою». А міжнародні пакти, конвенції та інші ратифіковані в Україні документи міжнародного права такими ж підставами вважають не лише релігійні, а і особисті переконання людини.

Наприклад, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права передбачає: «Кожна людина має право на свободу думки, совісті та релігії» (стаття 18). Сам Пакт прямо не згадує право на відмову від військової служби з мотивів сумніння, але Комітет ООН з прав людини зазначає, що воно впливає зі статті 18. Це пояснюється тим, що примус до застосування летальної зброї може серйозно конфліктувати зі свободою совісті. У Загальному коментарі № 22 підкреслюється, що держави не повинні дискримінувати відмовників на основі природи їхніх переконань, незалежно від того, є вони релігійними чи нерелігійними (наприклад, етичними чи гуманітарними).

Європейська конвенція з прав людини також передбачає: «Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії...» (стаття 9). З тим же логічним ланцюжком. Хоча в самій Конвенції немає прямої згадки про звільнення від армії (військової

служби), Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своїх прецедентних рішеннях (наприклад, у справі «Баятян проти Вірменії») визнав, що гарантії свободи совісті поширюються і на відмову від військової служби. Зокрема, у названій справі йдеться про право людини сповідувати релігію або переконання, право на відмову від проходження військової служби з мотивів особистих переконань. Цю прецедентну справу Вірменія програла.

Резолюції Комісії з прав людини ООН та Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) (зокрема, Резолюція 1998/77 ООН та Резолюція ПАРЄ 337 (1967)) закріплюють, що ніхто не може бути примушений до військової служби, якщо це суперечить його сумлінням чи глибоким переконанням.

Відповідно, нам, як демократичній країні, не варто ігнорувати ратифіковані в Україні норми міжнародного права та прецедентні рішення суду з прав людини, і, зрештою, не демонструвати ставлення до громадян України, як до рабів, а, навпаки, підкреслено демонструвати повагу до права на свободу совісті і на відмову від військової служби, якщо вона суперечить переконанням людини. Це лише викличе більше поваги до рідної держави з боку громадян, і посприє тому, щоби ті українці, які вагаються, але потенційно могли би, все-таки стали на захист Вітчизни зі зброєю в руках, а ті, які з міркувань совісті, через власні релігійні або інші переконання не хочуть йти на військову службу, не будуть ховатися або тікати з рідної країни, а будуть виконувати інші важливі для оборони України функції в рамках альтернативної (невійськової служби), або просто старанно працювати на Справу оборони роботою на економіку. Це в цілому про мотивацію.

Тож якщо змінити норми статті 27 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», прибравши дивну норму про те, що вимога може вважатися врученою навіть у випадках, коли вона реальна не була вручена громадянину і він навіть не знає про цю вимогу, то це лише посприє зміцненню обороноздатності, зменшенню зайвих непотрібних проблем в армії і втилу, збільшенню бажання громадян брати участь у заходах з оборони України.

У розвиток цієї логіки у цьому ж законопроекті запропоновано доповнити частину четверту (яка передбачає можливість обмеження громадянина, який не отримав реально вимогу від ТЦК та СП (але є відмітка про те, що вона була поштою доставлена), у праві керування транспортним засобом під час мобілізації, нормою про те, що «Цей захід впливу не застосовується (або скасовується рішення про його застосування), якщо громадянин в паперовій формі (через ЦНАП, або засобами поштового зв'язку рекомендованим листом, або листом на офіційну електронну пошту ТЦК та СП із застосуванням електронного підпису чи фото-копії листа з особистим підписом громадянина) інформує територіальний центр комплектування та соціальної підтримки про відмову від призову на військову службу під час мобілізації через свої релігійні або особисті переконання, а також про готовність виконувати інші необхідні для оборони України функції на умовах альтернативної (невійськової) служби».

Багато хто повторює, що Український народ – свободолюбивий народ. То давайте ставитися до свободолюбивого народу не як до рабів. І це гарантовано дасть комплексний позитивний ефект. У т.ч. під час цієї клятої війни.

Законодавча ініціатива традиційно не претендує на юридичну досконалість. Але техніко-юридичні та інші поправки можна вносити у законодавчому процесі.

2. Мета і завдання законопроекту

Головною метою законопроекту є внесення до статті 27 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» змін, які унеможливлять покарання громадян за невиконання вимоги, яку їм надіслав ТЦК та СП, але яку вони реально не отримали, а головне – це зміни на захист зафіксованого у міжнародних документах права людини на відмову від проходження військової служби з мотивів релігійних або особистих переконань. В цілому це посприє зміцненню обороноздатності, гарантовано дасть комплексний позитивний ефект.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Проектом Закону «Про внесення змін до статті 27 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо уточнення умов застосування заходів впливу до військовозобов'язаного» пропонується внести зміни до статті 27 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» з метою унеможливлення покарання громадянина за невиконання вимоги, яку реально не отримав, а також для захисту зафіксованого у міжнародних документах права людини на відмову від проходження військової служби з мотивів релігійних або особистих переконань.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Основними нормативно-правовими актами у даній сфері правовідносин є Конституція України, Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Європейська конвенція з прав людини.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація запропонованого проекту Закону не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України.

6. Запобігання корупції

У законопроекті відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень. Навпаки, реалізація запропонованого проекту Закону зведе до мінімуму або до нуля деякі корупційні ризики.

7. Прогноз соціально-економічних наслідків прийняття проекту

Прийняття законопроекту посприє зміцненню обороноздатності України, зменшить корупційні ризики та відтік громадян за кордон, збільшить повагу українців до рідної країни, знизить градус напруги в суспільстві тощо.

